

Viering 'Met nieuwe ogen'

Duiding Kristin Vanschoubroek

Gesprek met Nikodemus (Joh. 3, 1-8)

Zo was er een Farizeeër, één van de joodse leiders, met de naam Nikodemus. Hij kwam in de nacht naar Jezus toe. "Rabbi," zei hij, "wij weten dat u een leraar bent die van God gekomen is, want alleen met Gods hulp kan iemand de wondertekenen doen die u verricht."

Jezus zei: "Waarachtig, ik verzeker u: alleen wie opnieuw wordt geboren, kan het koninkrijk van God zien."

"Hoe kan iemand geboren worden als hij al oud is?" vroeg Nikodemus. "Hij kan toch niet voor de tweede keer de moederschoot ingaan en weer geboren worden?"

Jezus antwoordde: "Waarachtig, Ik verzeker u: niemand kan het koninkrijk van God binnengaan, tenzij hij geboren wordt uit water en geest. Wat geboren is uit een mens is menselijk en wat geboren is uit de Geest is geestelijk. Wees niet verbaasd dat ik zei dat jullie allemaal opnieuw geboren moeten worden. De wind waait waarheen hij wil; je hoort zijn geluid, maar je weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat. Zo is het ook met iedereen die uit de Geest geboren is."

In deze prachtige, mystieke tekst licht iets op van het geheim van het leven, van het ondoorgroendelijke, van wat met het verstand niet is te vatten.

Nikodemus is een man van het verstand. Als farizeeër, theoloog, probeert hij een antwoord te vinden op de grote vragen. Hij zag hoe Jezus wonderen verrichtte. Vlak voor deze tekst komen immers het verhaal van de bruiloft van Kana, waar Jezus water in wijn veranderde en het verhaal van de tempelreiniging. Hij zag hoe Jezus de koopmannen uit de tempel verdreef en met welke overtuiging hij dat deed, vanuit welke bezieling.

Nikodemus is dus zeer verwonderd en zegt: "Rabbi, wij weten dat u een leraar bent die van God gekomen is, want alleen met Gods hulp kan iemand de wondertekenen doen die u verricht." Ik hoor de vragen van Nikodemus achter deze woorden: "Hoe doe je dat? Wat is daarvoor nodig?" Hij wil het begrijpen.

Jezus antwoordt: "Alleen wie opnieuw wordt geboren, kan het koninkrijk van God zien."

Nikodemus neemt dit letterlijk op: "Hoe kan iemand geboren worden als hij al oud is? Hij kan toch niet voor de tweede keer de moederschoot ingaan en weer geboren worden?"

De geboorte waarover Jezus spreekt, is echter van een heel andere orde. Het betreft geen biologische geboorte, maar een geboorte uit de Geest. In die zin kan elke mens telkens opnieuw geboren worden.

Eigenlijk is dit een heel blijde boodschap, een boodschap die ons leert dat wat er ook in ons leven gebeurd is, wij telkens opnieuw kansen krijgen, telkens opnieuw het leven krijgen.

Eenzijds zegt de tekst: wat menselijk is, blijft menselijk. De kwetsuren die ons zijn toegebracht door anderen én door onszelf kunnen ons gedurende ons hele leven blijven achtervolgen. Er zijn mensen die met zoveel opgestapeld verdriet zitten dat ze daar in dit leven emotioneel niet mee in het reine kunnen komen. We kunnen onze geschiedenis niet overdoen, net zomin als we weer geboren kunnen worden, letterlijk dan. Menselijkerwijze gesproken kunnen we niet met een schone lei herbeginnen, zijn we en blijven we 'bevuild', blijven we schuldig.

Anderzijds gaat de tekst echter verder dan dat. Hij leert ons: je hoeft je daar niet door te laten bepalen. In de ogen van God ben je meer dan je geschiedenis, meer dan je emoties. Je geschiedenis en je emoties zijn er, ze mogen er zijn, maar je valt er niet mee samen. In de ogen van God kan je steeds opnieuw herboren worden, zuiver en onschuldig.

Dat zal je voelen als je je bewust wordt van je bestaan in de Geest. Dat bewust worden bereik je echter niet zomaar, daar is een innerlijke transformatie voor nodig. En die is moeilijk.

Vlak voor deze tekst staat in het Johannesevangelie: “Velen begonnen te geloven bij het zien van de tekenen die Hij deed, maar Jezus had geen vertrouwen in hen omdat Hij allen kende. Hij wist wat er in de mens omging.”

Toen ik dit las, vond ik het wel erg streng. Toch beseft ik dat het waar is: om innerlijke zuiverheid te bereiken, moet je een lange en moeilijke weg gaan en het is niet altijd gemakkelijk om de inspanning daarvoor op te brengen. Het vraagt een innerlijke ommekeer, een wedergeboorte.

Eigenlijk gaat het hier om vertrouwen, om het bevrijd worden van angst en het loslaten van illusies. Het heeft ook te maken met het loslaten van schone schijn en menselijk opzicht. Wat in de ogen van de mensen goed en rechtmatig is, is vaak iets helemaal anders dan wat goed en rechtmatig is in de ogen van God. Het vraagt soms veel moed om trouw te zijn aan wat je voelt dat echt en waarachtig is.

Het gaat om een weg van het verstand naar het hart. Om die weg te gaan, moeten we durven voelen, ervaren. We moeten zeker niet weglopen van onze emoties. Pas doorheen onze emoties leren we onze ware aard kennen en leren we aanvaarden wat op ons pad komt. We ontdekken dat er een diepe, geheime betekenis in schuil gaat, die we met ons verstand nooit helemaal kunnen doorgronden. Zo worden we geboren uit de Geest: als we alles wat des mensen is, kunnen aanvaarden, ook de pijn, ook de wanhoop, ook dat wat niet te begrijpen valt.

Van denken naar voelen naar vertrouwen, naar begrijpen vanuit het hart, naar overgave, dat is de weg. Iedereen kan die weg gaan. We mogen er immers van uitgaan dat wij allen geboren worden met een onaantastbare kern, een zuiver plekje op ons ego. Dat plekje op het spoor komen, dat laten groeien, is geboren worden uit de Geest.

Een kind wordt geboren uit een minuscule zaadcel en eicel. Het is zo klein, en toch zit alle potentie er al in. We moeten het alleen maar dragen, er met zorg en liefde mee omgaan, tot het klaar is om geboren te worden. Zo is het ook met ons geboren worden uit de Geest. De kracht van de Geest zit als potentie klaar in ons, maar we moeten er ons wel van bewust zijn en er zorg voor dragen en hem de voeding geven die hij nodig heeft.

Hoe gaat het dan eigenlijk als je geboren bent uit de Geest? Wat betekent het?

Ook hier is er geen pasklaar antwoord. Er kan alleen in beelden naar verwezen worden. Het evangelie zegt hierover: “De wind waait waarheen hij wil; je hoort zijn geluid, maar je weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat. Zo is het ook met iedereen die uit de Geest geboren is.”

Het gaat hier om overgave aan wat is, aan wat het leven met je voorheeft. Het gaat om: naar het leven kijken met ogen van verwondering en stoppen met vragen stellen naar het waarom.

Je zou kunnen zeggen: wie leeft in het hart van God heeft geen vragen meer en kent alleen nog de durende overgave aan de stille stroom. Die overgave is het ware geluk dat leven doet en vreugde schenkt.

Dat is de geboorte uit de Geest. En is dat uiteindelijk niet het ultieme verlangen van de mens?

*Ieder mens wordt minstens twee keer geboren:
één keer uit de schoot
en één keer uit de ogen en de handen
– handen zijn voelende ogen –
van een mens die hem werkelijk ziet.
Als er niemand is die echt naar je kijkt,
in wiens blik je mag zijn,
niemand die je ziet en graag ziet,
dan kan je eigenlijk niet bestaan,
dan kan je niet tot leven komen,
want ogen zijn de zachtste moederschoot
als ze je graag zien.
In de ogen van een ander
zie je en voel je wie je bent,
daar kan je heel van worden
en je kan ervan breken.
Daarom zijn er zoveel eenzamen onder ons:
omdat er niemand is die hen echt ziet,
omdat ze zich door niemand gezien weten.
Als er niemand is die echt naar je kijkt,
dan kom je in de wereld van de mensen niet thuis
en dus ook niet bij jezelf.
Wie was ik voordat anderen mij zagen
en hoe zou ik ooit opnieuw geboren worden
als niemand mij wil zien?*

H. Andriessen

Deze tekst van H. Andriessen maakt ons duidelijk dat wij elkaar nodig hebben om de weg naar het goddelijk bewustzijn te gaan en geboren te worden uit de Geest.

Als we gezien worden door een mens, écht gezien, dan pas kunnen we echt aanvaarden wat er is. Ik durf zelfs zeggen dat wat niet gezien wordt, niet beaamd wordt door een ander, niet echt kan bestaan.

Eén van mijn leermeesters, Nand Cuvelier, zei ooit: "Erkenning is voor de mens wat zuurstof is voor het bloed." Ik denk dat dit waar is. Zonder erkenning kan een mens niet echt leven. Om echt te kunnen leven, is er iemand nodig die ons ziet, die zegt dat we mogen voelen wat we voelen, die ons helpt ons hart te doorgronden. Pas daardoor kunnen we weer vertrouwen krijgen in ons gevoelsleven en ermee omgaan.

Soms zijn we zo diep gekwetst in onze gevoelens dat we ze niet meer vertrouwen. We vluchten in gedachten en redeneringen. Ik hoorde het onlangs nog iemand zeggen: "Ik ben gaan denken om mij te redden." Of we vluchten in prestaties, in goed doen. Het leven is dan zo onveilig geworden dat we ons vooral richten op aanvaarding en goedkeuring door een ander. We leven volgens wat van ons wordt verwacht en we zijn bang om te leven vanuit onze innerlijke overtuigingen. We kennen die zelfs niet meer. Wij zijn de verbinding met onze eigen bron kwijt.

Vaak zijn we dan ook angstig, want gevoelens die er niet mogen zijn, zetten zich om in angsten. Als gevoelens daarentegen worden gezien, dan worden ze hanteerbaar. Als we diep verdrietig zijn en dit verdriet wordt gezien, dan kunnen we opnieuw leven, dan kunnen we herboren worden. Ons verdriet is dan niet opgelost, maar het mag bestaan en dat is bevrijdend. Pas daardoor wordt het gemakkelijker om dragen, ontvangen we een kracht die ons helpt om het te dragen.

De tekst verwoordt nog een andere pijn: “Als er niemand is die echt naar je kijkt, kom je in de wereld van de mensen niet thuis. Daarom zijn er zoveel eenzamen onder ons.”

Soms slaat het leven zo toe dat we verharder, alsof er een ijsklomp vanbinnen zit, een kille hand om ons hart. Dan zijn we vaak ongevoelig en onbereikbaar en ontzettend eenzaam. Als we dan gezien worden, kunnen we opnieuw zuchten en kan de ijsklomp stilaan smelten. Dan krijgen we ook weer tranen en kan het opgekropte verdriet stromen en zich bevrijden. Dan wordt de eenzaamheid opgeheven en komen we thuis bij mensen.

Misschien heb je het al ervaren: dat je een stilte voelt neerdalen als iemand je echt ziet, als je je echt veilig voelt bij iemand. Een bron in jezelf gaat open en liefde en vrede beginnen te stromen. Je komt in een woordenloze stilte, waarin je de levensstroom kan ervaren die uitgaat van God en die je hart doet ontvlammen. Dat is opnieuw geboren worden. Dat is open en onomwonden leven. Dat is je maskers mogen afleggen. Dat is één worden met God.

Deze stroom van liefde kan ons niet beschermen tegen de onbegrijpelijkheden van het leven, maar we kunnen er wel kracht aan ontleen om deze onbegrijpelijkheden te dragen. Omdat we voelen hoe we in die liefde geborgen zijn, écht geborgen.

9 januari 2005